

Emilia Fägerstam
2016-02-22

Barn, hund och natur – i ett pedagogiskt perspektiv

Avrapportering för Malmö Stad, Malmö Naturskola

Innehåll

Bakgrund och syfte	3
Syfte med projektet	3
Frågeställningar i rapporten	3
Metod.....	3
Deltagare och utförande.....	3
Datainsamling	4
Dataanalys.....	5
Resultat	5
Sammanfattande reflektioner av elevernas aktivitet och engagemang.....	6
Elevers motivation och känslouttryck.....	6
Lärares korrigeringar av elevernas beteende	7
Vilka aktiviteter genomförs under lektionspasset	7
Fokuselevernas aktivitet	8
Diskussion	9
Vad innebär hundar och utomhuspedagogik för barnens engagemang och lärande?	9
Hur gestaltas det utomhuspedagogiska lärandet i projektet?	10
Gruppindelning	10
Förslag på fortsatta studier.....	10
Referenser.....	11

Bakgrund och syfte

Projektgruppen, bestående av klasslärare, skolbibliotekarie, hundförare samt naturpedagog presenterade projektet för klassen i början av vårterminen 2015. En presentation av projektet gjordes även på ett föräldramöte. En riskbedömning gjordes av projektgruppen (kring elevernas interaktion med hundarna, allergier, rädslor etcetera). Innan lektionerna/aktiviteterna i parken påbörjades fick eleverna skriva vad de visste om hundar och vad de ville lära sig mer om. De ställde frågor om hundarna som de sedan fick besvara under arbetet tillsammans med skolbibliotekarien. Då fick de också arbeta med hur de själva hittar svar på sina frågor via dator, böcker, uppslagsverk samt diskutera källkritik. Eleverna delades in i grupper om tre och arbetade en grupp åt gången hos skolbibliotekarien. Bibliotekarien hade boksamtal med eleverna utifrån gruppernas läsnivå. I klassen med läraren fick eleverna läsa texter om hundar i läsläxa. Utifrån dessa texter fick de sedan skriva egna faktatexter om de olika hundraserna som de redovisade för varandra. Eleverna fick även ta med gosedjur och sköta dem som om de var hundar. Inför alla utelektioner förberedde läraren eleverna och efterarbetade alltid med dem utifrån innehållet och temat för varje veckas utelektion. På så sätt knöts utelektionerna ihop med det löpande arbetet i klassen.

Syfte med projektet

Syftet med projektet var att variera och utvidga sättet att lära samt att öka lusten att lära. Eleverna gavs kontinuerliga möjligheter att koppla samman olika traditionella ämnesområden samt gavs även möjligheter att träna flera andra förmågor som empati, samarbete, koncentration och begreppsförståelse. Syftet med att arbeta med hund var att ge eleverna möjlighet att ta hjälp av hunden för att förbättra sin egen inlärning genom ökad motivation och lust att lära.

Frågeställningar i rapporten

Vad innebär hundar och utomhuspedagogik för barnens engagemang och lärande?
Hur gestaltas det utomhusbaserade lärandet i projektet?

Metod

Deltagare och utförande

Projektet Barn, hund och natur – i ett pedagogiskt perspektiv utfördes på Mellanhedsskolan i Malmö. Under vårterminen 2015 hade en klass i årskurs 2 tio lektioner utomhus med hundar och under höstterminen 2015 hade klassen, som då gick i årskurs 3, åtta lektioner utomhus med hundar. Sex lektioner observerades under höstterminen 2015. Deltagare var 25 elever tillsammans med sin klasslärare. Övriga deltagare var fyra naturpedagoger på Malmö Naturskola och två hundförare/pedagoger från Sociala resursförvaltningen i Malmö.

Under augusti till november 2015 träffade klassen hundarna och naturskolan vid åtta tillfällen (se tabell 1). Studien följde Vetenskapsrådets etiska riktlinjer (Gustafsson, Hermerén & Petersson, 2005) och barnens familjer informerades på föräldramöte samt via informationsbrev. Samtycke inhämtades för samtliga barn i klassen.

Lektionerna pågick mellan klockan 12.20 och 13.40 i Mellanhedsparken som angränsade till skolans område. Lektionerna började med en kort samling i helklass där de övriga pedagogerna hälsade på

klassen och ibland delgav dem allmän information. Läraren kunde också informera om allmänna saker eller påminna om regler för uppförande. Eleverna var indelade i tre grupper, som efter ett schema startade vid olika stationer; hund, naturskola respektive lärare. Efter cirka 20 minuter bytte grupperna station så att alla tillbringade cirka 20 minuter vid varje station. Efter lektionen var skolan slut för dagen och barnen gick hem eller till fritidsverksamhet.

Tabell 1: Översikt av videoobservationer

Datum	Videoobservation	Grupp och fokuselev	Innehåll/tema
1 september			Argumentation
8 september	hund/naturskola	1 (pojke)+3 (flicka)	Längdmätning
17 september	hund/naturskola/lärare	1 (pojke)	Hälsa
22 september	hund/naturskola/lärare	2 (pojke)	Teknik
30 september	hund/naturskola/lärare	3 (flicka)	Historia
6 oktober	hund/naturskola/lärare	1 (flicka)	Tid
20 oktober	naturskola/lärare	indelning i två grupper	Biologi
3 november			Elevernas val

Datainsamling

Deltagande observationer med videoinspelning utfördes vid sex tillfällen. Totalt videofilmades 6 timmar och 15 minuter som fördelades på 112 minuter med naturskolan, 92 minuter med läraren och 106 minuter med hundarna. Videoinspelningen startade när klassen hade delats in i grupper och gick till sin första station. Samma grupp och fokuselev följdes under hela lektionen (se tabell 1). Tekniska problem medförde att endast passen med hund och naturskola filmades 8:e september. Deltagande observation utan video utfördes istället vid stationen med läraren. Hundarna medverkade inte vid 20:e oktober på grund av sjukdom, varvid endast pass med naturskolan och läraren filmades. Eftersom det var en annan gruppindelning den dagen med fler deltagare i varje grupp har detta material utslutits från analysen. Materialet finns med som underlag för de generella reflektionerna.

Lektionen vid respektive station startade i allmänhet med en gemensam genomgång varefter eleverna arbetade med en eller flera uppgifter i par eller grupper på 3-4 elever. Observationerna har därför läraren och klassen som helhet i fokus under genomgång och eventuell återsamling medan en elev eller elevgrupp är i fokus under uppgiftens utförande. Ambitionen var att filma olika elever under de olika dagarna, men att respektive dag följa samma fokuselev vid de tre stationerna. Beroende på uppgiftens karaktär, till exempel om uppgiften innebar mycket springande, var det inte alltid möjligt att spela in elevens interaktion med andra elever. Rörelse har kodats vid alla tillfällen då eleven varit inom kamerans upptagningsområde. Kortare stunder kan eleven vara utom synhåll och då har inte rörelsemönster noterats. Se tabell 2 för en beskrivning av vad som har analyserats under respektive observationsdag.

Tabell 2: Längd och typ av analys av videoobservationerna

Datum och station	Längd i minuter	Beskrivning av aktivitet och händelser utifrån hela gruppens perspektiv	Fysisk aktivitet hos fokuselev
8 sep lärare	ej video	ej video	ej video
8 sep naturskola	24	ja	flicka
8 sep hund	18	ja	pojke
17 sep lärare	28	ja	pojke
17 sep naturskola	22	ja	pojke
17 sep hund	23	ja	pojke
22 sep lärare	21	ja	pojke
22 sep naturskola	20	ja	pojke
22 sep hund	22	ja	pojke
30 sep lärare	22	ja	flicka
30 sep naturskola	23	ja	flicka
30 sep hund	24	ja	flicka
6 okt lärare	26	ja	flicka
6 okt naturskola	23	ja	flicka
6 okt hund	19	ja	flicka
20 okt lärare	35	ej kodat	-
20 okt naturskola	26	ej kodat	-

Efter sex lektioner fyllde barnen i ett skattningsformulär som mäter hur pigga-trötta respektive glada-leadsna de kände sig. Skattningsformuläret utgår ifrån smileys med olika utseende på en femgradig skala. Eleverna fyllde också i skattningsformuläret efter en dag med traditionella lektioner inomhus.

Dataanalys

Videofilmerna kodades med hjälp av kodboken Explora (Ødegaard, Møller Andersen, Schoultz, Hultman, Lund Nielsen, Löfgren & Mork, 2011) och programvaran MAXQDA. Explora är utarbetat för att analysera elevers och lärares samtal vid praktiskt arbete under naturvetenskapliga lektioner och kunde med mindre modifikationer användas för elevers praktiska arbete utomhus. Alla koder användes inte utan endast ett mindre urval. Förutom koderna från Explora noterades positiva och negativa uttryck, lärares korrigeringar och fokuselevers fysiska aktivitet. Exempel på positiva uttryck är skratt, fnitter, jaa, wow, häftigt. Exempel på negativa uttryck är elevs namn uttalat med irriterad ton, nej!, usch. Filmerna studerades upprepade gånger ur olika perspektiv, både för generell översikt och för den mer detaljerad analysen. Alla namn i rapporten är pseudonymer.

Resultat

Först redovisas först en sammanfattning av elevernas engagemang och aktivitet under utomhuslektioner med hundar. Sedan följer resultat utifrån emotionella uttryck, korrigeringar, generell aktivitet och rörelsemönster.

Sammanfattande reflektioner av elevernas aktivitet och engagemang

En sammanfattande analys utifrån de sex lektionerna i parken är att barnens engagemang generellt var stort. De flesta barn var aktiva i både diskussioner och vid genomförandet av uppgifter och aktiviteter. Förutom att eleverna visade engagemang genom aktivt deltagande i lektionerna hördes många skratt och andra positiva uttryck. Negativa uttryck var få. Samtal mellan barnen handlade i de flesta fall om uppgifternas innehåll eller utförande. Många uppgifter var förhållandevis ostrukturerade och inbegrep lek och fysisk aktivitet. Med undantag för en av dagarna klarade barnen väl av att koncentrera sig och fokusera på uppgiften trots relativt stor frihet. Under en av dagarna var många barn okoncentrerade men det berodde förmodligen till stor del på händelser som inträffat tidigare under dagen.

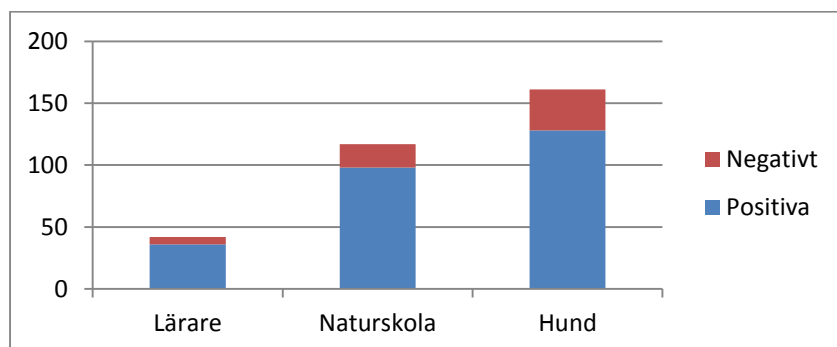
Stationen med hundarna var populärast men aktiviteterna vid naturskolan engagerade också barnen. Vid flera tillfällen ville de inte avsluta när tiden var ute. Många barn sökte kontakt med hundarna när möjlighet gavs och klappade och interagerade med dem under hundförarens överinseende. Samtalet vid hundstationen handlade om hundar, ibland utifrån dagens tema, men framför allt om hundars beteende i allmänhet. Barnen fick möjlighet att lära om hundars beteende både genom dialog med läraren och genom egna erfarenheter och interaktion med hundarna.

Hur väl det innehållsliga temat tydliggjordes varierade mellan dagarna. Temat längd, hälsa och historia var genomgående vid alla tre stationerna. Genomförandet varierades mellan stationerna men temat var tydligt för barnen. Temat teknik utgick med få undantag ifrån vardagsförståelsen av ordet teknik och ledde förmodligen inte till att barnens förståelse för teknik-begreppet, i termer av teknik som människans hjälpmedel, ökade (se till exempel Johansson & Sandberg, 2015). Temat tid varierade inte så mycket mellan lärarens och naturskolans station och på hundstationen gestaltades det i form av tävlingar. Dessa engagerade barnen men vad de lärde om tid var oklart. Aktiviteterna vid naturskolan fokuserade till största delen från barnens egna aktiviteter och upptäckter. Hos läraren var gemensamma diskussioner och barnens aktiviteter mer sammanvävda och det avsattes tid för återkoppling och reflektion. Vid hundstationen var hunden tydligt i fokus och barnens aktivitet växlade mellan stillasittande lyssnande och lekfull fysisk aktivitet tillsammans med hundarna. Även om platsen var densamma innebär projektets design att barnen fick uppleva tre olika utomhuspedagogiska situationer.

Elevers motivation och känslouttryck

Lektionerna i parken uppskattades i hög grad av barnen. Barnens skattning av sin upplevelse av glädje var i genomsnitt 4,8 på en femgradig skala. Barnens skattning av sin upplevelse av pigghet var i genomsnitt 4,7 på en femgradig skala. Under lektionerna i parken hördes många skratt och uttryck för uppskattning och intresse som till exempel "wow", "coolt" och "jaa". Negativa uttryck hördes också men de var i de flesta fall riktade mot andra elever som upplevdes störa genomförandet av aktiviteten (till exempel "Filip" uttalat med irriterat tonfall). Barnens skattning av glädje efter dagen inomhus var i medeltal 3,2 och skattningen av pigghet hade ett medel på 3,4. Det var alltså en markant skillnad även bristen på data från lektioner i klassrummet medför att statistisk analys inte kunde utföras. Det totala antalet positiva uttryck var 262 stycken under de 315 minuterna film. Det totala antalet negativa uttryck var 58 stycken. Beroende på uppgifternas karaktär varierade antalet barn (och därmed antalet uttryck) som hördes i kamerans upptagningsområde, varvid det är svårt att jämföra antalet uttryck mellan de olika stationerna. Barnen var mer samlade i helgrupp hos läraren och vid hundstationen,

och mer spridda i smågrupper vid naturskolestationen. I figur 1 visas fördelningen mellan de tre stationerna.

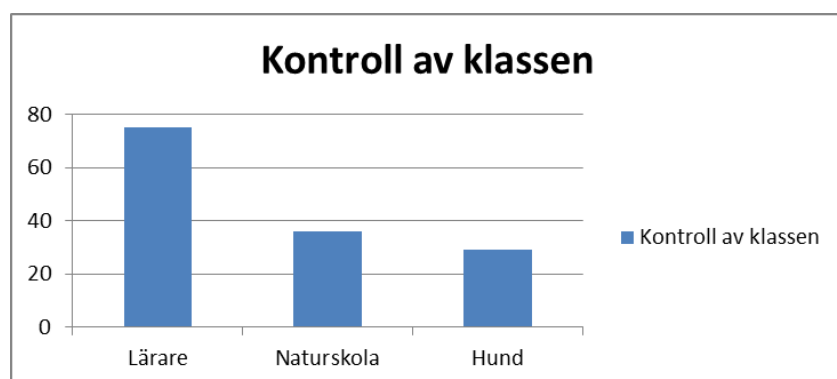

Figur 1: Antal positiva och negativa uttryck vid tre olika situationer av utomhusundervisning

En majoritet av både positiva och negativa uttryck noterades under en lektion (22 september) där barnen var uppspelta efter en incident som hänt tidigare under lunchrasten. Ett par pojkar hade på grund av detta svårt att koncentrera sig på uppgifterna. De sprang mest omkring, och utförde uppgiften vid hundstationen (hinderbana) väldigt okoncentrerat. Detta resulterade i munterhet, men också irritation från övriga kamrater. Att frekvensen av emotionella uttryck är lägst under lärarens station beror delvis på att hon korrigerade barnens beteende mest frekvent (se figur 2), vilket innebar att de inte fick tillfälle att springa omkring och leka lika mycket som vid de andra stationerna. Lek och spring innebar ofta skratt men också lite "gruff". Att frekvensen positiva uttryck är högst vid hundstationen beror förmodligen också på att barnen uppskattade interaktionen med hundarna och övningarna de gjorde där. Övningarna och hundarnas beteende fick ofta barnen att skratta.

Lärarens korrigeringar av elevernas beteende

Lärarens verbala och icke-verbala korrigeringar av eleverna noterades och resultatet visade att klassens lärare korrigerade klassen i dubbelt så hög grad som de övriga pedagogerna. Figur 2 visar fördelningen mellan stationerna.

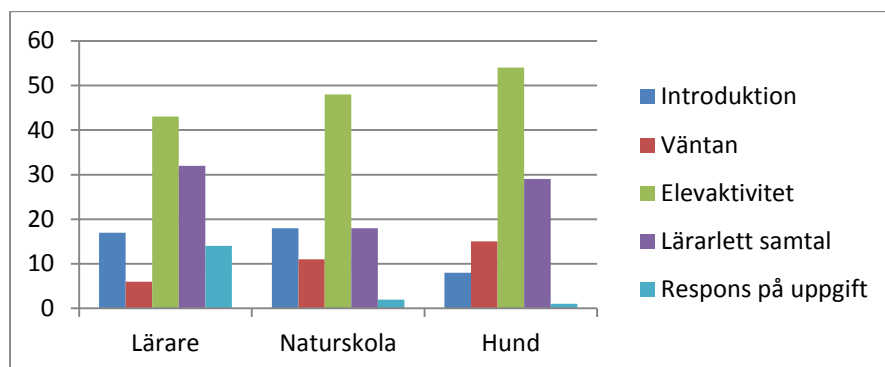
Figur 2: Kontroll av klassen i form av antal verbala och icke-verbala korrigeringar

För alla tre stationerna var frekvensen korrigeringar högst den 22 september (25, 12 resp. 12 stycken).

Vilka aktiviteter genomförs under lektionspasset

För varje station observerades den generella aktiviteten. Vid genomgång och samling var fokus på gruppen som helhet och när de delades upp i mindre grupper följdes en eller ibland två grupper. I figur 3 visas fördelningen (i % av tid, kan vara mer än 100 % då två saker kan pågå samtidigt) av olika

aktiviteter för de tre stationerna. Lärarstationen innehöll minst väntan och elevaktivitet. Den innehöll mest lärarledda samtal och återkoppling på uppgiften. Lärarledda samtal innebär både de som initierades av läraren och de som initierades av barnen. Det var oftast läraren som initierade samtalen. Naturskolestationen innehöll minst lärarlett samtal och hundstationen innehöll mest av både väntan och elevaktivitet samt minst av instruktion och återkoppling.

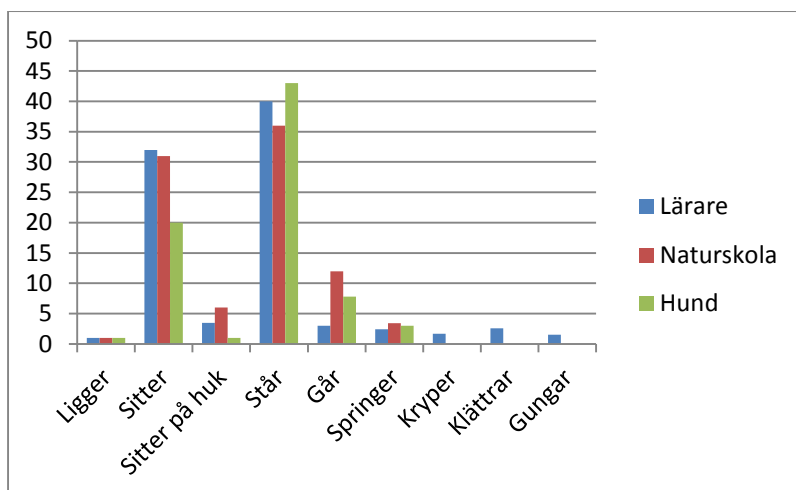

Figur 3: Fördelning i procent av olika aktiviteter analyserat utifrån ett grupperspektiv

Även om skillnaderna mellan stationerna inte ska överdrivas visar ändå analysen hur barnen mötte tre sinsemellan lite olika utomhuspedagogiska praktiker. Lärarstationen hade tydligast struktur av lärarledd undervisning där det var minst fokus på barnens egna aktiviteter och mer på instruktion, lärarledda samtal och återkoppling. Naturskolan och hundstationen hade ett tydligare fokus på elevernas egna aktiviteter men å andra sidan endast några minuter avsatt för återkoppling. Hos alla pedagoger innehöll de lärarledda samtalen framför allt interaktiv dialog kring innehållet, med öppna frågor och svar. För hundstationen räknas samtal om hundar och hundars skötsel också till innehåll. Samtalet rörde sig där i första hand kring hundar och inte så mycket kring dagens tema. På lärarstationen var samtal och aktivitet mer sammanvävt vilket gjorde det svårare att särskilja de två kategorierna åt. Samtalet handlade framför allt om innehållet i dagens tema och styrdes mer av läraren.

Fokuselevernas aktivitet

I figur 4 visas fokuselevernas rörelsemönster vid de tre stationerna. Eftersom eleverna ibland varit ur synhåll är inte de sammanlagda aktiviteterna 100 procent. Även om barnen mest stod, gick, satt och sprang förekom många olika rörelser. Förutom de rörelser som översteg en procent och visas i figur 4 rullade, knuffades, balanserade, åkte kana och hoppade barnen. Mest variation i rörelserna var det på lärarstationen.

Figur 4: Rörelsemönster för fokuseleverna i procent av tid

Diskussion

Vad innebär hundar och utomhuspedagogik för barnens engagemang och lärande?

Både observationer och barnens självskattningar visar att de uppskattade utomhuspedagogiken och närvaron av hundarna. Både glädje och vakenhet skattades nära skalans maximum. Tidigare studier framhåller också barns engagemang och positiva inställning till hundar i undervisningen (Kirnan, Siminiero & Wong, in press). Väder spelade ingen roll utan den regniga dagen fick samma skattning. Studiens upplägg gör att det inte går att särskilja hundarnas bidrag från utomhuspedagogikens bidrag och för barnen blev det en helhetsupplevelse. Barnens engagemang i termer av fokus på uppgiften var stort vid alla stationer, även om det skilde lite mellan dagarna beroende på andra händelser i klassen. Vid hundstationen var det mest av både positiva och negativa uttryck men de positiva övervägde stort. De negativa var framför allt riktade mot kompisar som störde. Det hördes många glada skratt i parken och barnen var rörliga och alerta. I mellanrum mellan uppgifter var många mycket fysiskt aktiva men exempel på barn som låg och vilade i gräset eller masserade varandra fanns också. De hade valfrihet att använda tiden mellan uppgifterna till både fysisk aktivitet och social samvaro. Kroppskontakt som kramar syntes men också småbråkande. Barnen visade stort intresse för hundarna och de flesta barn sökte kroppskontakt med dem vid flera tillfällen, både under hundpasset likväl som efter lektionernas slut. Samtalen med läraren handlade också mest om hundar. De frågade om hundars skötsel och beteende generellt, likväl som om hundförarens liv med dem privat. Uppgifterna vid naturskolan bidrog också till stort engagemang och mycket aktivitet. Barnen tyckte om uppgifterna och ville ofta inte avbryta i slutet. Framför allt uppgiften om mätning (8 sep) bidrog till dialog och samarbete mellan barnen. Barnen var nyfikna och intresserade. Uppgiften ledde till att de (åtminstone en) började fundera på matematiken i hur man delar upp en meter i tre lika stora delar, men för att komma vidare hade de behövt mer hjälp av läraren. Att prova på att göra upp eld var en uppgift som väckte stort engagemang. Eld fascinerar alltid men aktivitetens autenticitet bidrog kanske också. En tydligare koppling till temat tid hade varit att diskutera mer när de olika teknikerna faktiskt användes i vardagen. Lekarna engagerade och barnen hade roligt men kopplingen till temat kunde ha gjorts tydligare för barnen, till exempel varför är det bra att vi rör på oss?

Hundarna bidrog till rika möjligheter för barnen att lära om hundars beteende, både genom konkreta erfarenheter och genom att lärarna undervisade och gav återkopplade till saker som barnen gjorde. Uppgifterna bidrog till att barnen fick möjlighet att umgås med hundar på egna villkor och långsiktigheten i projektet gav även mer försiktiga eller hundrädda barn möjlighet att stifta bekantskap med djuren. De olika raserna gav också möjlighet till olika hundupplevelser. Hundstationen var populärast bland barnen och det är möjligt att hundarna bidrog till barnens positiva inställning till utomhuspedagogiklektionen som helhet. Det går inte att säga utifrån den här studiens design. I vilken mån deras närvaro bidrog till ett mer meningsfullt lärande av innehållet är likaså svårt att säga. Tidigare studier har fokuserat på läsinlärning och en övervägande del av studierna visar att hundar har en positiv effekt på barns läsinlärning även om en del studier inte finner några skillnader mellan barn som läst med hjälp av en hund och de som inte har haft hund till hjälp (Kirnan, Simiero & Wong, in press). Temat var oftast minst konkret vid hundstationen men om hundarnas syfte var att engagera och bidra till barnens möjlighet till djurkontakt så spelar det kanske inte så stor roll.

Hur gestaltas det utomhuspedagogiska lärandet i projektet?

Utomhuspedagogik innebär en utökad repertoar av sätt att lära och barnen mötte tre sinsemellan lite olika pedagogiska verksamheter vid de olika stationerna. Det var också något som läraren såg som syfte med projektet, att barnen skulle få möta andra pedagoger. Lärarens station var mest lik en traditionell lektion där läraren ledde gruppens arbete och korrigerade oönskat beteende. Läraren var i princip den enda som gav återkoppling vid aktiviteterna i parken och lät barnen utbyta erfarenheter från uppgiftens utförande. Vid de andra stationerna var uppgifterna friare och byggde mer på aktivitet och eget upptäckande än på reflektion och gemensam dialog. Barnen hanterade oftast friheten bra men vid framför allt en dag hade de svårt att koncentrera sig på uppgiften. Alla stationerna innebar alternativ till stillasittande som att stå, gå och springa.

Gruppindelning

Barnen hade 20 minuter på sig vid varje station och ibland blev det lite ont om tid för att avsluta och återkoppla. Fördelen med tre små grupper är att läraren har mer tid för varje elev. Ett skäl var också att hundarna skulle orka vara koncentrerade på sin uppgift. Ett alternativ hade varit två grupper där läraren samarbetar med till exempel naturskolans pedagoger eller hundföraren. Hundarna möter barnen lika lång tid, men i större grupper och de måste vara alerta längre tid i ett sträck. Fri gruppindelning ledde vid ett tillfälle till att en flicka blev exkluderad. Pojkarna visade ibland tydligt (verbalt och icke verbalt) vem de ville samarbeta med, men om det ledde till att någon kände sig exkluderat är oklart. Det kan dock inte uteslutas. Hur man delar in barnen så att exkludering undviks kan vara något att fundera mer på. Att inte ha bestämda grupper ger mer flexibilitet och eftersom tiden var knapp kunde inte gruppindelningen tillåtas ta så lång tid. Praktiska saker styr men gruppindelning är ändå något man bör tänka på.

Förslag på fortsatta studier

I den här studien undersöks inte barnens begreppsförståelse eller andra effekter på deras lärande. Ett förslag på fortsatta studier är att undersöka om till exempel tidsuppfattning eller längduppskattning skiljer sig åt mellan klassen som deltog i projektet och övriga klasser i samma årskurs på skolan. I nuvarande projekt samverkade utomhuspedagogik och hundar. För att bättre kunna utvärdera hundarnas inverkan på barnens engagemang och intresse är ett förslag på fortsatt

forskning att jämföra barnens engagemang i undervisningen vid utomhuspedagogik med och utan hundar som deltar.

Referenser

Gustafsson, B., Hermerén, G., & Petersson, B. (2005). *Vad är god forskningssed? Synpunkter, riktlinjer och exempel*. Vetenskapsrådets rapportserie. Rapport 2005:1. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Johansson, M., & Sandström M. (2015). *Undervisa i teknik*. Malmö: Gleerups.

Kirnan, J., Siminerio, S., & Wong, Z. (in press). The impact of a therapy dog program on children's reading skills and attitudes toward reading. *Early Childhood Education Journal*. DOI 10.1007/s10643-015-0747-9.

Ødegaard, M., Møller Andersen, H., Schoultz, J., Hultman, G., Lund Nielsen, B., Löfgren, R., & Mork, M. S. (2011). *Explora. Koding av elevers och laereres samtaler ved praktisk arbeid i skandinaviske klasserom*. Oslo: Naturfagcenteret.